

The Ritual of Rain Pray among the Ethnicities of Northern Khorasan

Omid Vahdanifar^{* 1}, Motahareh Rahimzadeh²

Abstract

One of the areas in folk culture is to analyze the common rituals among the ethnic groups, and their ways of doing so. Rituals are some of the cultural and social issues of a particular culture, the employment of which requires certain manners and styles, which are of significance in folk culture studies. Some rituals are vast among some ethnicities, in that they are performed in different occasions, the analysis of which show the culture and beliefs in that ethnicity. As some of the rituals related to rain pray are particular to the northern Khorasan ethnic groups (Turks, Tarts, Turkeman, and Kermanj), the current study aimed to identify the rain pray rituals and their performative manners related to each ethnic group as well as their aims through library study and interviews. The findings figured out the types of rain pray rituals among the focused ethnic groups, and their performances in the ritual which are almost similar among them, such as puppetry, singing rain pray songs in group, distributing strew

Received: 10/02/2024

Accepted: 20/07/2024

* Corresponding Author's E-mail:
o.vahdanifar@ub.ac.ir

1. Associate Professor of Persian Language and Literature, University of Bojnord, Bojnord, Iran.

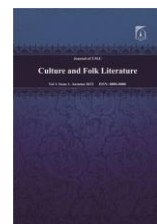
<http://www.orcid.org/0000-0002-6981-6548>

2. B.A Graduated of Persian Language and Literature, University of Bojnord, Bojnord, Iran.

<http://www.orcid.org/0009-0000-5337-9606>

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY- NC) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

or votive bread, sacrifice, and saying prayers. Some of these symbols in rain pray are rooted in religious beliefs and some others in mythological notions. The role of women and children is significant in the performances. Although the ritual of rain pray is different on the surface among the ethnic groups, in total, all follow the same aim. Moreover, the people who were performing such rituals believed in them by heart.

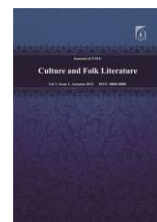
Keywords: Folk culture; local rituals; rain pray; asking for rain; ethnicities of northern Khorasan.

Review of the literature

There are a number of studies conducted in the field of rain pray and the related rituals among the ethnicities in Iran. One example is the studies published by Moshiri which are focused on desert areas. In another study, Nasiri Nasab has analyzed the semiotic features and performative aspects of rain pray in Qeshm. Zolfaghari also has discussed the morphological properties and aspects of rain pray in folk literature of Iran. Zabihnia Omran and Ahmadi Gohari have investigated the related symbols in the Dasht Khak Zarand area. Moreover, Jabareh Nasero and Fazli have investigated the mythological beliefs and rituals of rain pray in Larestan. Mashhadi Nooshabadi has done a theological and mythological analysis on the ritual of cow sacrifice in Esfanjan. Afshar and Shahriari Zadeh have conducted a comparative analysis of Hedrese rain pay and performance based on Schecner's theory of performance.

Aims, method, and research questions

This study aims to collect data, and identify the rituals and customs related to rain pray and their performance in different ethnicities in northern Khorasan. The research method was conducted via library

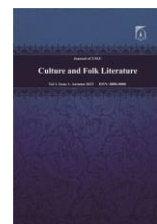

study and interview. The participants were among the elderlies (more than 50 years old) who were reliable natives and also researchers in the field of culture and folk literature, who were actually familiar with the ritual and customs of rain pray. The following research questions were focused:

1. What rituals are common among the ethnicities of northern Khorasan and how are they performed?
2. What symbols, culture, and folk beliefs of the area does the rain pray ritual show?
3. What are the content and themes of the poems sung in the rain pray rituals?

Main discussion

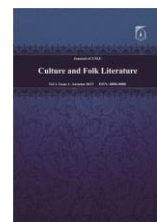
Rituals are some of the performances that coherently and repetitively connect the elements and aspects of a society. The society, on the other hand, achieves a certain degree of coherence and group certainty through repeating the common and belief fundamentals (Moradkhani, 2011). In general, rituals are part of the tradition and in traditional societies like Iran, they hold a special position. Some of the features of rituals are the public favor and the sense of common unconsciousness, which encourage the members to perform the ritual (Mirheidari, 2017, p. 100). In the past, people conducted several rituals to get over the lack of water which became known as rain pray or asking for rain. These beliefs represented the ideas of the people facing lack of water, which are in fact some of the oldest customs of Iranians because they are rooted in their theological and mythological beliefs, reciting the worship of Anahita, the goddess of water. The ritual of rain pray was common among the ethnic groups of Iran, not particular to any specific culture. Therefore, there are commonalities between the rituals performed among the ethnicities of northern Khorasan and other ethnic groups. One can also find a similar origin among them all

of which supports what Hedayat has claimed regarding the folk culture, maintaining that "the beliefs of folk culture come from a same human spirituality" (Hedayat, 2000, p.23). Accordingly, one can find a paradigm and repeating thought in this ritual among all the ethnic groups. However, the similar type of rain pray which are found among the ethnic groups in Iran are different representation of the same idea, in which one can find the cultural and symbolic features specific to each area. From this perspective, the performances of such rituals among different ethnic groups could be investigated.

Conclusion

The rain pray ritual is one of the oldest elements of culture and history of ethnicities in Iran which has been performed since the ancient times, some versions of which are left from the remaining customs of the past. As rain has always been of significance in all cultures, there have been the rain pray rituals in many ethnic groups, which have been important for them. The ethnic groups in northern Khorasan turned to rain pray ritual to deal with the lack of water and drought by the help of God, which was actually a relief for the people in the area. The analysis of such rituals show that they were performed in group, and women and children had a remarkable role as children and women, or the neighborhood residents moved the puppet or scarecrow, and other people watered them, while others sang or said prayers in group in their own ethnic dialect. The common feature among the ethnic groups include the saying of prayers to the lord which was accompanied by sacrifice and gifts. People cooked strew or votive in mosques and distributed them to the dwellers. Outside of the village and in desert areas, the saying of prayers was led by a person familiar with religious issues. The significant point was that all the people who were involved in the ritual believed it by heart to have their prayers come true. Analyzing the rain pray among the ethnic

groups of northern Khorasan also revealed some of the life styles, customs, traditions, and beliefs of the people living in those areas. The vocabulary and expressions used in rain pray songs were some of the main distinguishing aspects of these ethnic groups. Some of the customs and rituals common among them indicated the ancient traditions of the people which showed that the rain pray ritual is rooted in the past history of the people.

References

- Hedayat, S. (2000). *Folk culture of Iranian people*. Cheshmeh.
- Mirheidari, M. (2017). The tradition of Chamar, a remnant of Siavashan ritual. *Culture of Iranian People*, 50-51, 99-119.
- Moradkhani, S., & Ghobadi, P. (2011). The ritual of mourning in Kakavand tribe. *Culture of Iranian People*, 26, 93-120.

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه

سال ۱۲، شماره ۵۹، آذر و دی ۱۴۰۳

مقاله پژوهشی

آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی

امید وحدانی فر*^۱، مطهره رحیم‌زاده^۲

(دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۲۱ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۳۰)

چکیده

یکی از حوزه‌های مطالعه در فرهنگ عامه، بررسی آیین‌های رایج در بین اقوام مختلف و چگونگی برپایی آنهاست. آیین‌ها یکی از مسائل فرهنگی و اجتماعی مختص به جامعه است که اجرای آنها با آداب و رسوم خاص، همواره نقش بسزایی در فرهنگ عامه داشته است. آیین‌های برخی از اقوام بسیار گسترده است، به گونه‌ای که برای مناسبات گوناگون مراسم‌های مختلفی را برگزار می‌کنند که بررسی آنها، فرهنگ و باورهای موجود در بین اقوام را نشان می‌دهد. از آنجایی که برخی از آداب مربوط به آیین طلب باران در بین اقوام خراسان شمالی (ترک، تات، ترکمن و کرمانج) به نوبه خود منحصر به فردند و در درون خود نمادهایی را منتقل می‌کنند، در پژوهش حاضر با روش مطالعه کتابخانه‌ای و مصاحبه میدانی کوشش شد به

۱. دانشیار زبان و ادبیات فارسی دانشگاه بجنورد، بجنورد، ایران (نویسنده مسئول).

* o.vahdanifar@ub.ac.ir

<http://www.orcid.org/0000-0002-6981-6548>

۲. دانش آموخته کارشناسی زبان و ادبیات فارسی دانشگاه بجنورد، بجنورد، ایران.

<http://www.orcid.org/0009-0000-5337-9606>

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY - NC) license <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

بررسی آن‌ها پرداخته شود تا ضمن شناسایی آیین باران‌خواهی، آداب و رسوم مربوط به هر قوم و همچنین هدف از برگزاری آن‌ها تبیین شود. نتیجه این پژوهش علاوه بر معرفی آیین طلب باران در بین اقوام مورد بحث، چگونگی برگزاری مراسم باران‌خواهی توسط اقوام این استان را نیز نشان می‌دهد که تقریباً ساختار مشترکی در اجرای آن‌ها دیده می‌شود؛ اعمالی مانند عروسک‌گردانی، خواندن اشعار طلب باران به صورت دسته‌جمعی، پختن آش یا نان نذری، قربانی کردن، نماز و نیایش در بین اغلب آن‌ها رواج داشته است. برخی از نمادهایی که در آیین طلب باران در بین اقوام مذکور مورد استفاده قرار گرفته است، در باورهای دینی و برخی ریشه اسطوره‌ای ریشه دارد. در اجرای این آیین نقش زنان و کودکان برجسته بوده است. هر چند که آیین باران‌خواهی در بین اقوام مورد بحث در مواردی ظاهر متفاوت دارد، اما در مجموع، همگی یک هدف را دنبال می‌کنند و آن اینکه افرادی که این آیین را اجرا می‌کردند، به آن باور قلبی داشتند.

واژه‌های کلیدی: فرهنگ عامه، آیین‌های محلی، طلب باران، باران‌خواهی، اقوام خراسان

شمالی.

۱. مقدمه

فرهنگ‌های بشری تجلی مجموعه باورها، اعتقادات، آرمان‌ها، عواطف و احساسات ملت‌ها هستند که در آداب و رسوم هر ملت انعکاس یافته و با وجود پیشرفت‌های جوامع بشری اصل آن‌ها هرگز از همراهی بشر جا نمانده است (محمودی و باصری، ۱۳۹۶، ص. ۱). ادبیات شفاهی نیز در اعتقادات، سنت‌ها و رسوم هر قومی ریشه دارد و در نهایت باعث ماندگاری فرهنگ و زبان آن‌ها می‌شود. از این‌رو، «شناسایی فرهنگ‌ها در تمام ابعاد و جنبه‌های آن، تنوعات قومی در اشکال متعدد زیستی، جلوگیری از دگرگونی شیوه‌های زندگی با توجه به ارزش‌ها، حفظ، آگاهی و تعمق ویژگی‌های

آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی_____ امید وحدانی فر و همکار
قومی پیشینیان و در کنار آن زیبایی‌های افزون ارزش‌ها، بیش از پیش در مراسم و
آیین‌ها نمود می‌یابد» (رجبی و همکاران، ۱۳۷۸، ص. ۱۲۴). آیین‌ها پدیده‌هایی فرهنگی
و اجتماعی به حساب می‌آیند که از گذشته تا به امروز دارای اهمیت هستند و اغلب
آن‌ها نمادین‌اند (رفیع فر و کماللو، ۱۳۹۳، ص. ۲۸). در بین هر قومی با توجه به تاریخ،
فرهنگ و مذهب، عقاید و سنی وجود دارد که آیین‌ها و رسوم آن قوم را شکل می
دهند. یکی از آیین‌ها که در بین اقوام مختلف رایج بوده، آیین «باران‌خواهی» یا «طلب
باران» است که در شمار حوزه‌های مطالعات فرهنگ و ادبیات عامه است و بررسی آن
ما را با احوال، افکار، ذوق، هنر و روحیات اقوام آشنا می‌سازد. خراسان شمالی رنگین
کمان اقوام و زبان‌ها، از استان‌های شمال شرق ایران و محصور در بین دو رشته‌کوه «کپه
داغ» در شمال و «آلاداغ و شاهجهان» در جنوب است. در این استان قومیت‌های مختلف
نظیر ترک، کرمانج، تات و ترکمن در کنار یکدیگر به شیوه مسالت‌آمیز زندگی می‌کنند
که هر یک دارای فرهنگ و ادبیات عامه غنی‌ای است. آیین طلب باران در بین اقوام
خراسان شمالی در گذشته با آداب و رسوم مختلفی برگزار می‌شده است. از این رو، در
مقاله پیش‌رو کوشش می‌شود این آیین کهن مورد بررسی قرار گیرد تا بخشی از فرهنگ
عامه این خطه از مردم سرزمینمان را برای همگان قابل درک کنیم.

۲. پیشینه پژوهش

تاکنون مقاله‌هایی در زمینه طلب باران و آیین باران‌خواهی در بین اقوام مختلف نگارش
یافته است که برخی از آن‌ها عبارت‌اند از: مشیری (۱۳۹۲) «مراسم طلب باران در حوزه
کویری ایران»، این پژوهش مراسم طلب باران را در شهرهای حوزه کویری که با آداب
و رسوم، اشعار، ترانه‌ها و مراسم‌های خاص همراه بوده، بررسی کرده است. انصاری

نسب (۱۳۹۲) «تحلیل نشانه‌شناختی آیین قبله دعا یا طلب باران در قشم»، نویسنده در این پژوهش به ویژگی‌های نشانه‌شناختی و جنبه‌های نمایشی آیین طلب باران پرداخته و همچنین مفهوم نشانه‌شناسی، نوع اجزای این آیین و شعرهایی که خوانده می‌شده، بررسی کرده است. ذوالفقاری (۱۳۹۵) «بررسی و تحلیل نمایش‌های باران‌خواهی و باران‌خوانی در ادبیات عامه ایران با تکیه بر نمایش‌های کوسه‌گردی و عروس باران»، در این پژوهش به ریخت‌شناسی و بررسی ابعاد نمایشی آیین‌های طلب باران پرداخته شده و هدف آن یافتن ساختار مشترک آیین‌های نمایشی، اسطوره‌ای و ریشه‌دار ایرانیان است. ذبیح‌نیا عمران و احمدی گوهری (۱۳۹۷) «سیر تطور مراسم باران‌خواهی در منطقه دشت خاک زرنده»، در این پژوهش به سیر تکامل مراسم باران‌خواهی و نمادهای مرتبط با آن در منطقه دشت خاک زرنده پرداخته شده و نتیجه آن بدین صورت است که این آیین در مناطق کم‌باران و خشک بوده و در مناطق مختلف کشور ظاهری متفاوت دارد، اما همگی یک هدف را دنبال می‌کنند. جباره ناصرو و فضل‌ی (۱۴۰۰) «اسطوره باروری و آیین‌های باران‌خواهی در لارستان»، در این مقاله اسطوره باروری و آیین باران‌خواهی بررسی شده و شباهت‌ها و تفاوت‌های میان اسطوره‌های لارستان با اسطوره‌های ایرانی و غیرایرانی بیان شده است. مشهدی نوش‌آبادی (۱۴۰۰) «تحلیل دین‌شناختی و اسطوره‌شناختی آیین قربانی گاو در اسفنجان»، مطالعات این مقاله به دو صورت میدانی و اسنادی شامل توصیف آیین، تحلیل دینی و اسطوره‌ای آن است که بر این اساس طلب باران، اسطوره غیبت دختر و قربانی گاو، سه وجه اصلی این آیین در مقایسه با گاهنبار زرتشتی است. افشار و شهریاری‌زاده (۱۴۰۱) «بررسی تطبیقی آیین باران‌خواهی هدرسه و پرفورمنس بر اساس نظریه اجرا شکنز»، در این مقاله ویژگی مشترک عناصر اجرایی در پنج دسته موضوع، زمان، موسیقی، فضا، اشیا و اجراگر مورد

آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی..... امید وحدانی فر و همکار

بررسی قرار گرفته است. هر چند که آیین طلب باران و آداب مربوط به آن در بین اغلب اقوام ایرانی وجود داشته و دارای اشتراکاتی است، اما اجرای آن و همچنین برخی از نمادهای موجود در این آیین در میان هر قوم متفاوت بوده که در واقع از سبک زندگی و فرهنگ آن قوم ناشی می‌شود. از این رو، اجرای آیین مذکور در بین قومیت‌های موجود در استان خراسان شمالی در مقایسه با پژوهش‌های سایر اقوام در مواردی دارای تفاوت‌هایی است از جمله: به دلیل اینکه خراسان شمالی از منظر جغرافیایی بیشتر مناطق آن کوهستانی است در اجرایی آیین طلب باران به کوه توجه شده و برخی از مراسم‌ها در محل کوه اجرا شده است و یا به دلیل عقبه مذهبی در میان برخی از قومیت‌های مورد بحث، مباحث دینی و حضور شخصیت‌های دینی پررنگ است. بیشتر واژگان، ترکیب‌ها و اصطلاحات به کار رفته در اشعار باران‌خواهی مرتبط با گویش مختص به هر قوم بوده که جنبه فرهنگی و بومی آن رعایت شده است. فرهنگ مردسالاری قوم ترکمن در اشعار باران‌خواهی نمود پیدا کرده و یا اجرای نمایش طنزآمیز پس از پایان آیین طلب باران به منظور ایجاد روحیه شاد در بین افراد قوم مذکور نیز منحصر به فرد است.

۳. چارچوب نظری

در این پژوهش آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی بررسی می‌شود. روش تحقیق بر پایه مطالعات کتابخانه‌ای و مصاحبه میدانی است و افراد مصاحبه‌شونده علاوه بر برخورداری از سن بالا (بالای ۵۰ سال)، از گویشوران موثق و همچنین در شمار پژوهشگران حوزه فرهنگ و ادبیات عامه اقوام مورد بحث بوده‌اند تا آشنایی کاملی نسبت به مراسم و آیین‌های مربوط به باران‌خواهی داشته باشند. هدف از

جمع‌آوری این اطلاعات، شناسایی مراسم‌ها و آداب و رسوم گوناگون طلب باران و نحوه اجرای آن‌ها در بین اقوام خراسان شمالی است. سؤال‌های پژوهشی نیز عبارت‌اند از:

۱. اقوام خراسان شمالی برای طلب باران چه مراسم‌هایی داشتند و با چه

آدابی آن‌ها را اجرا می‌کردند؟

۲. مراسم باران‌خواهی اقوام مورد بحث چه نمادها، فرهنگ و باورهای عامه

این استان را نشان می‌دهد؟

۳. محتوا و مضمون اشعار باران‌خواهی اقوام مذکور چه بوده است؟

۴. بحث و بررسی

آیین رشته‌ای است که اجزاء و عناصر جامعه را به وحدت موسمی و تکرارشونده‌ای متصل می‌کند و جامعه با تکرار بنیادهای اعتقادی و عرفی در قالب آیین به تجربه، وحدت و تضمین گروهی ماهیت خود نائل می‌شود (مرادخانی، ۱۳۹۰، ص. ۹۸). در مجموع آیین‌ها جزئی از سنت به‌شمار می‌روند و در جوامع سنتی مانند ایران از جایگاه خاصی برخوردارند. ویژگی اصلی آیین‌ها، مردمی بودن و احساس ناخودآگاه جمعی آن‌هاست که اعضای جامعه را به برگزاری ترغیب می‌کند (میرحیدری، ۱۳۹۶، ص. ۱۰۰). در گذشته مردم برای رها شدن از وضعیّت کم‌آبی آیین‌های مختلفی را اجرا می‌کردند که از آن‌ها با عناوین «باران‌خواهی» یا «طلب باران» یاد می‌شود. این آیین‌ها بیانگر عقاید مردم در مواجهه با مشکل کم‌آبی بوده و در شمار رسوم کهن ایرانیان محسوب می‌شود، زیرا در باورها، اعتقادات دینی و اسطوره‌ای ریشه دارد و پرستش آن‌ها، الهیّت، الهه آب را یادآوری می‌کند.

آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی..... امید وحدانی فر و همکار

۱-۴. آیین باران خواهی

یکی از انواع آیین‌های محلی، آیین باران خواهی است که «در دوره‌های خشک‌سالی اجرا می‌شده و عمدتاً حالت نمایشی داشته، به آن تمنای باران، طلب باران و یا استسقا نیز می‌گفتند. این آیین در ایران بسیار متنوع بوده و به اشکال مختلف در نواحی گوناگون اجرا می‌شده است. اغلب آن‌ها از نظر گونه‌شناسی در شمار مراسم گروهی قرار می‌گیرند» (موسوی بجنوردی، ۱۳۹۳، صص. ۱-۲). آیین بومی و سنتی باران خواهی از جمله رسوم است که در فرهنگ و اعتقادات دینی مردم ریشه دارد و در جای‌جای ایران زمین به اشکال مختلف برگزار می‌شده است، زیرا «ایرانیان قدیم برای بغ بانو آن‌اهیت پرستشگاه برپا کرده و او را در معابدش به بزرگی و شکوه ستایش می‌کردند. کتیبه‌ها و مورخین گواهند که این عابد برای زنان پرهیزگار بوده نیز به روایت کتب پهلوی و اوستایی او را در کنار آب روان ستایش می‌کردند و مراسم قربانی برای او به جا می‌آوردند. قربانی‌ها پیش‌کش‌هایی به ایزدبانو بودند تا آب‌ها روان باشد و خشک‌سالی که زاده اهریمن و دیوان است، بر مردمان، گیاهان و دام‌ها مستولی نگردد» (شکورزاده، ۱۳۶۳، ص. ۳۰۴). آیین‌های باران خواهی به شیوه‌های گوناگون تا چند دهه اخیر در هنگام خشک‌سالی و کم‌آبی در بسیاری از مناطق ایران رواج داشت؛ به‌عنوان نمونه اگر باران نمی‌بارید و یا در باریدن آن تأخیر می‌شد، مردم برای دفع خشک‌سالی یا طلب باران به یکی از شیوه‌های زیر عمل می‌کردند:

(۱) به مصلی می‌رفتند و پس از یاری طلبیدن از خدا، عبا و قبای خود را وارونه می‌پوشیدند و دو رکعت نماز طلب باران می‌خواندند.

(۲) یک سطل آب در پاشنه در امامزاده می‌ریختند.

(۳) منبر مسجد ده را به نیت آن که تشنه است، در رودخانه می‌انداختند.

۴) آتشِ سرِ کوچه یا بلغورِ خیر می‌پختند و آن را در راه خدا بین فقرا تقسیم می‌کردند.

۵) بیچه‌ها جمجمه‌الاعی را برمی‌داشتند، با زغال خط‌خطی می‌کردند و با نقوش رنگارنگ و نامنظم قیافه‌مهیبی به آن می‌دادند و سپس تل بزرگی از هیزم فراهم می‌ساختند و کله‌الاع را روی آن می‌گذاشتند و آتش به هیمة می‌زدند. سپس به دشمنان پیامبر (ص) و ائمه اطهار لعنت و نفرین می‌فرستادند و دسته‌جمعی این بیت را می‌خواندند: «ای خر تو چرا مُردی؟ آرمون بهار به خاک بردی» و گاهی نیز یک دهل‌زن خبر می‌کردند تا بیاید و در این مراسم برایشان دهل بزند (همان، صص. ۳۴۵-۳۴۶). برای نمونه در شهرستان صفی‌آباد تک‌دختران خانواده را جمع می‌کردند و به «قیزقلعه» می‌بردند تا دور تا دور قلعه را آب و جارو کنند (مریم تاتار، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۲۱).

آیین طلب باران در بین اغلب اقوام ایرانی رایج بوده و مختص فرهنگ خاصی نبوده است. بنابراین، آداب و مراسم‌های مربوط به اجرای این آیین در بین قومیت‌های استان خراسان شمالی نیز اشتراکاتی با سایر اقوام ایرانی دارد و حتی منشأ و خاستگاه واحدی در بین آن‌های می‌توان یافت که سخن هدایت درمورد فرهنگ عامه نیز این را تأیید می‌کند: «اعتقادات فرهنگ عامه از روح انسانی واحدی سرچشمه می‌گیرند» (هدایت، ۱۳۷۹، ص. ۲۳). بنابراین، می‌توان نوعی جهان‌بینی و اندیشه تکرارشونده را از این آیین در بین تمام اقوام دریافت کرد. با وجود این، گونه‌های مشابه آیین طلب باران در بین هر یک از اقوام ایرانی که یافته شوند، زاده فرایند آفرینشی جداگانه هستند و در خلال آن می‌توان عناصر فرهنگی و نمادهای خاص و حتی جدیدی را پیدا کرد. بنابراین، تفاوت‌هایی نیز می‌توان در اجرای آیین مذکور در میان برخی قومیت‌های مورد بحث نسبت به سایر اقوام ایرانی مشاهده کرد.

آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی _____ امید وحدانی فر و همکار

۲-۴. عروسک گردانی و اشعار باران خواهی

در آیین‌های باران خواهی، عروسک، مترسک و یا فردی با تغییر چهره حضور دارد. عروسک‌های باران خواهی در اسطوره‌آناهیتا، الهه‌مورد احترام و پرستش مردم ایران باستان، ریشه دارد تا جایی که برای این الهه پرستشگاه و تندیس‌های بسیاری می‌ساختند (ذوالفقاری، ۱۳۹۵، ص. ۱۱). این عروسک‌ها در میان اقوام مختلف نام‌های خاصی دارند. به عنوان نمونه ترکمن‌ها و آذری‌ها «چمچه گلین»، مردم ازبکستان و تاجیک «عروس کفگیرک» و بخشی از شهر گنبد «سوس خاتون و زن آبی» و یا گروهی از مردم ترک‌زبان ایران و ترکیه «چمچه جیک» یا «کپچه جیک» می‌گویند (باشگوز، ۱۳۸۵، ج. ۱۹، ص. ۱۴۱). در بین قوم کرمانج خراسان شمالی نام این عروسک «بوکه باران»، در بین ترک‌ها «چمچه گلین، چمچه خله، چولی قزک، بویداق، یاران لر، کوسا گلین و چوم چومه» و در بین تات‌ها «چولی چغل» بوده است. نحوه‌درست کردن این عروسک در بین اقوام خراسان شمالی بدین‌گونه بوده که پارچه‌ای آدمک‌مانند را به چوب بلندی نصب می‌کردند. سپس یک نفر آن را به دست می‌گرفت و اطراف او هم عده‌ای از جوانان، مردان و بچه‌ها راه می‌افتادند و به در خانه‌ها می‌رفتند و این شعر را می‌خواندند: «کوسا، کوسا، نه ایستیر کوسا؟» این گروه با گرداندن کوسا و خواندن شعر و درخواست باران جلوی درب خانه‌ها توقف می‌کردند و یکی از افراد خانه ظرفی پر از آب می‌کرد و می‌آورد روی کوسا می‌ریخت و از خداوند درخواست بارش باران می‌کرد (جعفری، ۱۳۹۸، ص. ۷۰). حالت دیگر ساخت این عروسک بدین شکل بوده که کودکان برای طلب باران به انتهای چوبی چند تکه پارچه رنگین می‌بستند و آن را به شکل عَلمی درمی‌آوردند و به در خانه‌ها می‌رفتند و می‌خواندند: «علم چغل، چولی چغل باران بیار / بر سر دهقانان بیار / گندم به زیر خاک است / مثل پنیر پاک است /

گندم دانه دانه را، کلید هر خانه را / تا ندهی، نمی‌روم». سپس مقداری گندم از صاحب خانه می‌گرفتند و بخشی از آن را به نشانه برکت از ناودان‌ها جاری می‌کردند (اسکندری، ۱۳۸۱، ص. ۸۳). انتخاب پارچه رنگین برای تزئین عروسک برگرفته از اعتقادات باستانی مردم بوده است. این نوع پارچه نماد «خیدیر الیاس»^۱، مظهر باران و سرسبزی، بوده است (احمدی ملکی، ۱۳۷۸، ص. ۱۱۷).

در مناطق تات‌نشین بچه‌ها این مراسم را برعهده داشتند و در کوچه‌های روستا به راه می‌افتادند و عروسک را می‌چرخاندند و این شعر را می‌خواندند: «چولی قزک بارون کن / بارون بی‌پایو کن / او نداروم کچین کنم / بالای کوه فطیر کنم / گندم به زیرخاکه / از تشنگی هلاکه» (اسکندری، ۱۳۸۱، ص. ۷۲). گندم در این شعر نماد «رزق و روزی» است. پس از خواندن این شعر، صاحبخانه به بچه‌ها حیوبات، آرد یا پول می‌داد و روی «چولی قزک» آب می‌پاشانید.^۲ در روستاهای ترک‌نشین، دختر دم‌بختی سوار الاغ شده همراه با زنان روستا به در خانه‌ها می‌رفتند و این شعر را می‌خواندند: «چمچه خاتون چم اوسته / الله دان یاقوش ایستده / الیم قالوب خمیرده / چاخ داشو چاخماخ داشو / یاندو بیرگیم باشو / الله جان بیر یاقوش گندر/ ایسلادا داقو و داشو» و در ادامه صلوات می‌فرستادند. صاحب‌خانه نیز مقداری گندم، پول، آرد شیرینی و... به آن‌ها می‌داد. این دسته‌روها جلوی در هر خانه‌ای توقف می‌کردند و یکی از افراد آن خانه ظرفی را پر از آب می‌کرد و روی عروسک می‌ریخت و از خداوند بارش باران را طلب می‌کرد. «چمچه خاتون» که در سروده بالا ذکر شده، نماد زمینی و فاقد نشانه‌های اساطیری است. از این رو، «نماد خود مردمان شده، از جانب آن‌ها به در خانه‌ها رفته و از زبان آن‌ها خواستار باریدن باران می‌شود» (احمدی ملکی، ۱۳۷۸، ص. ۱۱۹). درواقع، در این آیین مردمان هستند که از زبان «چمچه خاتون» از خداوند باران می‌خواهند.

آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی _____ امید وحدانی فر و همکار

در سنخواست، منطقه تات نشین، کودکان مراسم خاصی داشته‌اند؛ هنگامی که صدای مهیب رعد را می‌شنیدند، فریاد برمی‌آوردند: «گَبَلکِ اوّلِ اِز خادَم». در این هنگام کودکان پارچه‌ای را به انتهای یک چوب می‌بستند و یک نفر آن را بالا می‌گرفت و پیشاپیش بقیه داخل کوچه‌ها حرکت می‌کرد (امینی، ۱۴۰۰، ص. ۴۳). همچنین در خراشا و کرف یکی از مراسمی که اجرا می‌شده این بود که کودکان زمانی که هوا ابری می‌شد، خطاب به ابر سرودی با هم می‌خواندند: «چولی چقلِ بارمِ بَر / و ر بیل دهقونو بَر / و ر چه چیونو بَر / گندم دشیو شو خاکه / از تیشنیا هلاکه». ضرب‌المثلی هم در بین تات‌های این منطقه برای بارش باران وجود دارد: «بارمِ آقیه تراکور وَهَمِ آوَرده»؛ یعنی وقتی باران ببارد، ترک‌های پشت بام را به هم می‌آورد؛ مفهوم آن این است که اگر روزگار برای دیگران مساعد باشد، عیب‌هایشان پوشیده می‌شود (حسن اسعدی، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۱۷). در این شعر «چولی چقل»، نوزاد قورباغه است که نماد طلب باران بوده و یادآور شعر «داروگ»^۳ نیما یوشیج است. نمونه‌ای دیگر از عروسک باران خواهی در بجنورد این‌گونه روایت شده است: «پسربچه‌ای لاغراندام که بالانته او برهنه بوده، مترسک را در دست گرفته و به همراه بقیه بچه‌ها آن را در کوچه‌ها می‌گرداند و همگی شعر طلب باران می‌خواندند که به آن نمایش "یاران لَر" نیز گفته می‌شود» (جمشید داورپناه، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۷). به این دلیل کودک لاغراندام را انتخاب می‌کردند تا نفس نفس زدن او مشخص باشد که نمادی از تشنگی است و هم اینکه آن کودک سمبل پاکی است و مرتکب گناهی نشده است.

در روستای کلات اسفراین موقعی که باران نمی‌آمد، مردم دست به دعا برمی‌داشتند و چنین آدابی را انجام می‌دادند: پسربچه‌ای که فرزند اوّل خانواده بود، بچه‌ها دست او را گرفته و همه با هم به در خانه اهالی می‌رفتند و به لهجه ترکی

می خواندند: «هفته هفته باران لا / یاغوش توگر ایشالله / یاق الله یاق الله / گندم به زیر خاکه / مثل برنج پاکه / هفته هفته یاق الله / بارون میاد انشالله». صاحبخانه روی بچه‌ها آب می‌پاشید و به آن‌ها خوراکی می‌داد. در این زمینه معتقدند که خداوند باران خود را خواهد فرستاد (جعفری، ۱۳۹۸، ص. ۸۲). در این شعر آرایه تکرار دیده می‌شود که یکی از صورت‌های طلب و درخواست چیزی را می‌توان در آن انعکاس داد. تکرار، درخواست است که نشانگر نیاز بسیار آن چیز است و واسطه قرار دادن کودکان نمونه ای از تجلی باورهای مذهبی در فرهنگ و ادبیات عامه است که دعای کودکان به واسطه معصومیتشان در درگاه الهی مورد پذیرش‌تر از بقیه افراد است.

قوم ترکمن نیز برای طلب باران آیین‌های خاصی داشتند. یکی از مراسم ترکمن‌ها در ایام خشک‌سالی «سوئد قازان» است. این مراسم به این ترتیب بوده که آخوندی با عده‌ای از مردم به در خانه اهالی می‌رفتند و این شعر را می‌خواندند: «سوئد قازنا، سوئد قازن / سوئد قازنا ناگرک / چیقیم، چیقیم، بیز گرگ / آش بشردیم دوشیردیم / یتیم اوغلان چاغردیم / دویرمانی قایتمارام / بیراشه جک‌گردیم / آنگ دمانی گدمارام / بیر بوله جک بولوت گیتردیم / یاقدرمانی گتمرام / برانینگ اوغلی بولسون / برم‌دینگ قیزی بولسون / قوت‌قوتینی گوردینگمی / قوتا سلام بردینگمی / شی آی دوغان / یاقین قارسین گوردینگمی» (گلی، ۱۳۶۶، ص. ۲۰۰). در این شعر به این علت پسرهای یتیم را برای طلب باران واسطه قرار می‌دادند که هم معصومیت و هم محرومیت را دارا بودند؛ محرومیت از سرپرستی که در اصطلاح عامیانه «نان‌آورخانه» باشد. ترکیب معصومیت و محرومیت او درخواست از درگاه خداوند را عاجزانه‌تر می‌کند و این‌گونه در طلب و دعا می‌خواهند خداوند را سرپرست کودکان یتیم قرار بدهند تا برای آنان روزی و باران بفرستد. در مصراع «آن که به ما چیزی می‌دهد، خدا به او پسر دهد»، نشان از فرهنگ

آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی_____ امید وحدانی فر و همکار

مردسالاری این قوم دارد. علاوه بر آن در پایان مراسم باران‌خواهی، کودکان نمایش طنزی بین خودشان اجرا می‌کردند و روی همدیگر آب می‌پاشیدند و لباس‌های طنزآمیز یا کهنه‌تر می‌پوشیدند تا افرادی که تماشاگر هستند، شاد باشند (ناصر رهنما، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۷). هدفشان از اجرای این آیین آن بود که مرحمت خداوند را بیشتر به خودشان جلب کنند و در پایان بچه‌های نابالغی که مرتکب گناهی نشدند برای طلب باران دعا می‌کردند.

در مجموع، شعرها و سروده‌هایی که طی آیین‌های باران‌خواهی خوانده می‌شود، «عمق اضطراب، اخلاص، اصرار و شوق مردم را در طلب خواسته‌هایشان نشان می‌دهد و دلیل استقبال مردم از آن‌ها این بوده که آن‌ها احساس‌ها، دردها و نیازهای خویش را در آن متجلی دیده‌اند» (احمدی ملکی، ۱۳۷۸، ص. ۱۱۶). گاه مراسم باران‌خواهی و آواز با همراهی گُرناوازان و با استفاده از برخی وسایل مانند دیگچه یا سینی‌های مسی برای تولید صدا و توازن ریتم همراه بوده است. هر چند که این ترانه‌ها در خراسان شمالی گویش مخصوص به خود را دارد و ویژگی‌ها و سنخیت‌های هر قوم در آن منعکس شده است، اما محتوای همه از درون‌مایه‌ای یکسان برخوردارند. ویژگی‌های مشترکی را که ذوالفقاری برای این نوع ترانه‌ها ذکر کرده است، در ترانه‌های باران‌خواهی اقوام خراسان شمالی نیز مشاهده می‌شود:

۱) محتوا و مضامین با شخصیت‌بخشی به مزارع، حیوانات و زمین، بازگوکننده رنج آن‌ها از کم‌آبی است.

۲) نام کوسه‌ها، عروسک‌ها، پیرزنان و دیگر اجراکنندگان مراسم باران‌خواهی در متن ترانه‌ها ذکر می‌شود.

۳) هدیه‌دهندگان ستوده و کسانی که چیزی نمی‌دهند، نکوهش می‌شوند.

۴) از خدا طلب بخشش می‌شود و برای نزول باران از او یاری می‌خواهند.
۵) وزن بسیاری از این سروده‌ها هجایی است و قطعات و مصراع‌های آن از نظر موسیقی هماهنگی دارد.

۶) عنصر تکرار به دلیل نمایشی بودن مراسم و جمع‌خوانی اشعار بسیار پررنگ‌تر از موارد مشابه است (ذوالفقاری، ۱۳۹۵، ص. ۹۲).

دلیل استفاده تمامی قومیت‌های مذکور از مترسک در آیین‌های باران‌خواهی این بوده که چون باران برای باروری زمین‌های کشاورزی یک لازمه است و مترسک نیز که یک محافظ برای زمین کشاورزی محسوب می‌شود، از آن می‌خواستند طلب باران کند تا روزی خود را به دست آورند. نکته مهم این آیین‌ها این بوده که تمام کسانی که این اعمال را انجام می‌دادند، باور قلبی داشتند که خواسته‌شان مستجاب می‌شود. انتخاب کودکان برای اجرای آیین مذکور به این دلیل بوده که چون بچه‌ها با دل و جان و سادگی کودکانه‌شان این مراسم را به جا می‌آورند، چه‌بسا که در وقت معین باران می‌بارد و آن‌ها به آرزوی‌شان می‌رسند. همچنین مردم عامه در این زمینه عقید دارند که بچه‌ها به دلیل پاک و بی‌گناه بودنشان دعای آن‌ها زودتر مستجاب می‌شود و خداوند به این وسیله از تقصیرات بندگان گناهکارش می‌گذرد و باران رحمت خود را نازل می‌کند.

۳-۴. نذر و قربانی

یکی از آیین‌های طلب باران نذر آتش بوده که به‌طور گروهی در مسجد یا امامزاده صورت می‌گرفته است. در بعضی از شهرستان‌های خراسان شمالی آتش می‌پختند و در راه خدا بین مستمندان و فقرا تقسیم می‌کردند و معتقد بودند با پختن آتش نذری در راه خدا و تقسیم آن، باران می‌بارد. در روستاهای شیروان از حبوباتی که در مراسم «چولی

آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی..... امید وحدانی فر و همکار

قزک» جمع‌آوری می‌شد، آتش بلغور درست می‌کردند. در روستای فیروزه بجنورد هنگامی که باران دیر کرده باشد، خانم‌های روستا دور هم جمع می‌شوند و با مشارکت یکدیگر آتش یارمه تهیه و آن را بین اهالی تقسیم می‌کنند. در روستای روئین اسفراین، اهالی برای نزول باران مراسمی به نام «علی باران» داشتند؛ مشهور است که هنگام اجرای مراسم بچه‌ها در کوچه به راه افتاده با خواندن ترانه: «علی باران بده / یک دل آرام بده»، از صاحبخانه طلب گندم و حبوبات می‌کنند و با حبوبات جمع‌شده در مسجد آتش بلغور تهیه می‌کنند. در روستای پرکانلو اسفراین زنان با آرد و روغنی که بچه‌ها در مراسم عروسک‌گردانی جمع کرده‌اند، فطیر درست می‌کنند. یکی از بچه‌ها فطیری را به نقطه‌ای بلند می‌برد و آن را پرت می‌کند. معتقدند اگر فطیر به روی زمین بیفتد، باران خواهد بارید و اگر راست بایستد، باران نخواهد بارید (جعفری، ۱۳۹۸، صص ۷۲-۷۳، ۸۲). استفاده از فطیر در این آیین از آنجا ناشی می‌شود که نان و فطیر به عنوان خوراک اصلی کشاورزان خراسان شمالی بوده و در تأمین نیازهای اصلی و اولیه آن‌ها نقش اساسی داشته و از اهمیت خاصی برخوردار بوده است. از این رو، این اقوام همواره معتقدند که برکت و روزی واقعی نان و فطیر است.

پختن آتش نذری در گویش کرمانجی به نام «گرمه» و در ترکی به نام «پارمه» است که مواد لازم آن را بچه‌ها با کوچه‌گردی در یک توبره‌ای جمع می‌کنند و آن‌ها را به زنان تحویل می‌دهند. چند خانم باتجربه در یک مکان جمع می‌شدند و در فضایی پاک و زلال، آتش روی اجاق آماده می‌کردند. اگر مقدار آتش زیاد بود همه مردم روستا برای صرف آتش نذری در یک مکان مشخصی جمع می‌شدند و اگر کم بود، آن را در ظرفی برای نیازمندان می‌بردند و می‌گفتند این آتش باران را بخورید و برای بارش باران دعا کنید (مهدی رستمی، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۱۰). در بین اقوام ترکمن پختن آتش طلب باران

با نام‌های «آش یاغیش» یا «یغمور» وظیفه زنان بود و بین همسایه‌ها تقسیم می‌کردند و همسایه‌ها هنگام برگرداندن کاسه آش به صاحب نذر، کاسه را پر از آب می‌کردند و به صورت نمادین از باران به آسمان می‌پاشیدند یا در زیر درختان یا علفی می‌ریختند (ناصر رهنما، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۷). در روستاهای راز و جرگلان مردم با همکاری یکدیگر مواد لازم برای تهیه آش را جمع‌آوری می‌کنند و به صورت گروهی در زیر درخت سروی کهنسال، آش گندم و یا آش یارمه درست می‌کنند و حین تهیه آن، این شعر را می‌خوانند: «لق له بیلا لق له بیلا / گندم به زیر خاکه از تشنگی هلاکه / الله بده تو باران به حرمت شهیدان / اونایی که دیمه دارن، آبی د جوی ندارن / امید به حق دارن / الله بده تو باران به حرمت شهیدان». سپس آش را بین مردم و فقرا تقسیم می‌کردند (حلیمه محمدی، ۱۴۰۲/۳/۱). درست کردن آش نذری در زیر درخت هم نشان اهمیت و جایگاه درخت در باورهای عامه است، زیرا درخت نشانه برکت، حیات و امید به زندگی پس از مرگ است. از این رو، مقدس انگاشته و به آن توجه می‌شود. در توابع روستای سنخواست آش نذری بلغور یا گندم می‌پختند که مواد آن را از خانه‌های مردم جمع می‌کردند و زنان وظیفه پخت آن را داشتند و آش را بین مردم تقسیم می‌کردند. از ناودان‌های مساجد، تکایا و حسینیه‌ها ناودانی که به سمت قبله باشد، مقداری آب و آش می‌ریختند. ریختن این آش را به کسی واگذار می‌کردند که از نظر اخلاقی و رفتاری در بین مردم به درستکاری شهرت داشته باشد و سپس مراسم را با دعا به پایان می‌رساندند (محمد رضا عبدی، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۱۱).

علاوه بر نذر، سنت قربانی کرن گاو و یا گوسفند از دیگر آیین‌هایی بود که برای طلب باران در بین اقوام مذکور انجام می‌شده است. یکی از بزرگان روستا در بین مردم می‌آمد و از مردم پول جمع‌آوری می‌کرد. به میزان پولی که جمع می‌شد، گاو یا

آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی_____ امید وحدانی فر و همکار

گوسفندی را خریداری و در مسجد قربانی می‌کردند و مردم را دعوت می‌کردند تا شب در مسجد باشند و روحانی روستا برای نزول باران دعا می‌کرد و بقیه همخوانی می‌کردند و با حالت تضرع دست به درگاه خداوند می‌بردند و از خداوند درخواست نزول باران می‌کردند (علی رحیم‌زاده، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۲). قربانی کردن در میان اقوام ترکمن نیز این‌گونه بود که فردی خوشنام در بین مردم می‌آمد و از مردم محله پول جمع‌آوری می‌کرد و بسته به پولی که جمع می‌شد، گوسفند یا گوساله‌ای می‌خرید و گوشت آن را بین افراد نیازمند تقسیم می‌کرد و خودش بین آنها می‌ایستاد و دعا می‌کرد و نیازمندان «الهی آمین» می‌گفتند. مردم اعتقاد کامل داشتند که اگر نیازمندان به درگاه خداوند دعا کنند حتماً باران می‌بارد (ناصر رهنما، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۷). در میان اقوام تات به رسم قربانی یا فطریه دور چشمه یا استخری بزرگ، گاوی را می‌چرخاندند تا آن را فدا کنند و سر ببرند به این امید که مورد قبول خدای متعال قرار بگیرد و باران ببارد تا بتوانند به برکتی و رفاهی در زندگی‌شان برسند (حسن اسعدی، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۱۷). انتخاب گاو برای قربانی به این علت بوده که «گاو سودمندترین حیوان برای زندگی مبتنی بر کشاورزی و نماینده مناسبی برای برکت‌بخشی است. انتخاب گاوی بزرگ برای قربانی به عنوان عنصری نرینه، بارورکننده و شخم‌زننده کشتزار و ریختن خون او در شیار به‌مثابه باران است و زمین را که در رمزپردازی‌های اسطوره‌ای عنصر مادینه هستی است، بارور می‌کند. این‌گونه است که با این حرکت جادویی آسمان تحریک به باران‌زایی می‌شود و کشتزارها را سیراب می‌کند» (مشهدی نوش‌آبادی، ۱۴۰۰، ص. ۹۲). در همه این موارد عقیده بر آن است که با این اعمال حتماً باران خواهد بارید و خداوند صدای آنها را برای طلب باران می‌شنود.

۴-۴. نیایش‌های باران‌خواهی

بیشتر مردم در روستاهای خراسان شمالی برای برگزاری مراسم نماز و دعا برای بارش باران شخصی روحانی یا فردی معتمد انتخاب می‌کردند و به مکانی خشک مثل بیابان یا کوه می‌رفتند و در آنجا نماز باران می‌خواندند. در میان اقوام ترکمن معتقد بودند که چون بیشتر پیامبران در کوه مبعوث شده‌اند، به همین علت آنان نیز برای طلب باران به کوه می‌رفتند (ناصر رهنما، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۷). اینکه ایرانیان برای دعا کردن و نماز خواندن، کوه‌ها و نقاط بلند را انتخاب می‌کردند، می‌تواند به رسم باستانی بازگردد؛ رسمی که هرودوت از آن یاد کرده است که «ایرانیان همواره به بلندترین مکان‌ها برای نیایش و قربانی می‌رفتند. این مسئله همچنین به باور کهن ایرانیان اشاره دارد؛ مانند اهورامزدا که بر فراز آسمان‌ها در بهشت برین است و همچنین الهه آناهیتا که از قلّه هکر به امور خلق می‌پردازد و همواره جایگاه او را بر فراز کوه‌ها می‌دانستند» (بختیاری نسب، ۱۳۹۲، ص. ۱۰۱). این مراسم‌ها جنبه عمومی داشته و مردم به درگاه خداوند برای آمدن باران دعا می‌کردند و برگزاری مراسم در کوه و بیابان دارای بن‌مایه اساطیری است؛ از منظر اسطوره و در میان اقوام، کوه جایگاه خدایان و عابدان بوده است (فضلی، ۱۴۰۰، ص. ۳۸).

همچنین «کوه در اساطیر ایران، در باور انسان باستان دارای راز و رمزی غریب است به همین دلیل از روی ترس یا نیاز برای کوه قداست و معنویت قائل بودند» (الیاده، ۱۹۴۹، ص. ۴۰). یکی از نقل‌های طلب باران در میان اقوام تات این‌گونه بوده است: «آخوند آقامیرزا عبداللهی بنی‌هاشم که از فقها و اهل خراشا بوده یک سالی که باران نباریده و مردم به ستوه آمده بودند، از ایشان خواستند که دعای طلب باران بخواند؛ ایشان در ابتدای ورودی روستا دعای طلب باران را خواند و مردم پشت سر ایشان

آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی_____ امید وحدانی‌فر و همکار
پابره‌نه راهپیمایی کردند و به سمت قبله رفتند و دعای طلب باران را خواندند که همان
لحظه باران شروع به باریدن کرد (حبیب صفرزاده، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۹). در شهر صفی
آباد، سنگ سفیدی در ضلع غربی شهر قرار دارد که وزن آن حدوداً ۴ تن می‌باشد و
مردم در دسته‌های سینه‌زنی به طرف این سنگ می‌روند و توسط یک نفر روضه‌ای
خوانده می‌شود و سپس سنگ را سه مرتبه تکان می‌دهند (جعفری، ۱۳۹۸، ص. ۷۵).
اهالی معتقدند با این کار خداوند باران رحمتش را نازل خواهد کرد.

۴-۵. سنت‌های نادر

یکی از سنت‌های نادر، برگزیدن شخصیتی نمادین بود. در برخی مناطق خراسان شمالی
رسم بوده که گردن بچه‌یتیمی را می‌بستند و او را همراه خود می‌کشاندند و به در خانه
مردم می‌رفتند و چنین شعری می‌خواندند: «خواجه بارانه بده/ یک دل آرامه بده، حاصل
ره آب بده/ یتیم ره نان بده» (محمود باعصمت، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۱۳). برعکس
گذاشتن لاک‌پشت، سنت نادر دیگری است که برای انجام آن، لاک‌پشتی را در مسیر
جوی خشک به پشت برمی‌گرداندند و سنگی روی سینه‌اش می‌گذاشتند تا باران ببارد.
فلسفه این کار این بوده که وقتی لاک‌پشت رو به آسمان است و روی سینه‌اش سنگ
قرار دارد، دستانش رو به خداست و دعا می‌کند که چنان باران ببارد که آب راه بیفتد و
سنگ از روی سینه‌اش برداشته شود. پنهان کردن وسیله فرد خسیس و سلیطه نیز از
دیگر سنت‌های نادر این خطه است؛ برای این کار پدر و مادرها، بچه‌ها را مأمور
می‌کردند تا لنگه کفش کسی که به خساست معروف است، بردارند و در جوی آبی
می‌گذاشتند و روی آن سنگی قرار می‌دادند. بر این باور بودند که اگر لنگه کفش نم
بکشد، باران می‌بارد (حسن روشن، مصاحبه ۱۴۰۲/۳/۹). سنت دیگر این بود که از

فردی که به سلیطه‌گی مشهور بود، اشیایی را می‌دزدیده‌اند و در رودخانه زیر آب قرار می‌دادند تا آب از روی آن عبور کند، هنگامی که آن فرد متوجه وسیله‌اش می‌شد، در کوچه داد و فریاد راه می‌انداخت. مردم معتقد بودند که با فریاد این شخص، باران خواهد بارید (فاطمه جعفری، مصاحبه ۸/ ۱۴۰۲/۳). در سنخواست نیز برای بارش باران خانمی خسیس را نشان می‌کردند سپس از سفرهٔ خمیرش، خمیرمایه را می‌دزدیدند. آن گاه خمیرمایه را با آب مخلوط کرده و از ناودان خانه‌ای سرازیر می‌نمودند. آن‌ها اعتقاد داشتند که به این طریق باران از ناودان‌ها روانه خواهد شد (امینی، ۱۴۰۰، ص. ۴۴).

۶-۴. شباهت‌ها و تفاوت‌ها

بررسی آیین طلب باران در بین اقوام خراسان شمالی آداب و عناصر مشترکی را نشان می‌دهد و از ساختار یکسانی برخوردار است؛ مانند ساخت عروسک یا مترسک، کودکان به‌عنوان گردانندگان عروسک‌ها، واکنش مردم در مقابل عروسک‌گردانی، ریختن آب روی عروسک‌ها، پختن آش یا نان نذری توسط زنان، خواندن نماز و نیایش به‌وسیلهٔ فردی آگاه به مسائل دینی، برگزاری مراسم دعا در بیابان و کوه. در سروده‌های باران‌خواهی نیز محتوای اشعار نشان‌دهندهٔ رنج مردم و طبیعت از کم‌آبی است و اغلب اشاره به گندمی دارند که از تشنگی رشد نکرده و برای رشد خود نیازمند باران است و پایان اغلب این اشعار چنین است: «گندم به زیر خاکه / از تشنگی هلاکه». یکی از عناصر مشترک در بین این چهار قوم حضور کودک برای طلب باران است که واسطه قرار دادن کودکان تجلی باورهای مذهبی در فرهنگ و ادبیات عامه است؛ زیرا کودکان به‌واسطهٔ معصومیتی که دارند، دعایشان در درگاه الهی مورد پذیرش‌تر است. همچنین

آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی_____ امید وحدانی فر و همکار
واسطه قرار دادن حیوانات و نقش آن‌ها در اشعار محلی در فرهنگ ترکمنی و تاتی مشترک
است؛ در بین قوم ترکمن، اسب و در قوم تات نوزاد قورباغه را واسطه قرار می‌دهند.
قربانی کردن نیز بین همه اقوام مشترک بوده که به‌عنوان صدقه گاو یا گوسفند را
دور چشمه یا میدان روستا می‌چرخاندند و سپس قربانی و گوشت آن را بین نیازمندان
تقسیم می‌کردند. در بین دو قوم ترک و کرمانج درست کردن آدمک یا مترسک رایج
است که عمدتاً کودکان و نوجوانان آن را درست می‌کردند. این آدمک بسیار ساده با
چوبی که حالت صلیب داشت و آستین‌ها را از چوب صلیب‌مانند عبور می‌دادند و سر
آن را کلاهی می‌بستند که در فرهنگ کُردی به صورت عروسک یا نماد مؤنث این اتفاق
می‌افتاد که نشان از اهمیت نقش زن در اعتقادات این قوم دارد، زیرا زن در میان قوم
کرمانج نماد زندگی و خوشبختی، باروری، برکت و زایش است و تا جایی که ممکن
بود پوشش سفیدی هم برایش ایجاد می‌کردند. در فرهنگ کرمانجی عنوان این آیین
«بوکا باران» است و در ترکی «باران لَر» گفته می‌شود که تقریباً مشابه هم هستند با این
تفاوت که اشعارش در ترکی به زبان ترکی و در کرمانجی به زبان کردی خوانده
می‌شود که هر دوی این‌ها وجهی ملمّع دارند. همچنین ترجیع‌بند پایانی اشعار (گندم به
زیر خاکه، از تشنگی هلاکه) در هر دو گویش یکسان است.

در برگزاری آیین باران‌خواهی در مواردی نیز تفاوت‌های جزئی دیده می‌شود؛ نظیر
اینکه قوم ترک برای درست کردن عروسک لباس‌های کهنه را به آن می‌پوشاندند، اما
قوم تات از لباس‌ها و پارچه‌های رنگی استفاده می‌کردند. تفاوت دیگر مربوط به سروده
های طلب باران است؛ اینکه هر قوم با زبان و گویش مخصوص به خود ترانه‌ها و
نیایش‌ها را می‌خواندند و در آن‌ها از واژگان و اصطلاحات رایج به گویش خود کمک
می‌گرفتند. در میان قوم‌های ترک و کرمانج با توجه به اشاره به دشمنان خاندان پیامبر و

لعنت فرستادن بر آن‌ها ارزش‌های مذهبی در آن‌ها پررنگ‌تر است. هر چند که تفاوت‌هایی در برخی از عناصر و یا اجرای آیین طلب باران در بین اقوام مورد بحث مشاهده می‌شود، اما گفتنی است که نحوه اجرای هر یک از آیین‌های مطرح شده در هر فرهنگ و قومیتی حائز اهمیت است، زیرا دگلاس در کتاب *نمادهای طبیعی* (۱۹۷۰ - ۱۹۷۸)، عقیده مراسم را براساس کار جامعه‌شناسانه زبان‌شناسانه برنشتاین چنین مطرح می‌کند: «توجه به نحوه اجرای مراسم به عنوان وسیله ارتباط مفید است، زیرا مراسم بیانگر باورها، اعتقادات و عواطف جمعی است. از این‌رو مراسم رساننده اطلاعات اجتماعی است. بنابراین باید به مراسم به عنوان یک فرهنگ بنگریم» (عابدی و فیاضی، ۱۳۹۳، ص. ۴۸۰۶). بنابراین، با مشاهده تفاوت‌ها در سنت‌ها و آیین‌ها می‌توان به ارزش‌های اجتماعی و باورهای فرهنگی هر قوم دست یافت، زیرا آیین هر قوم معرف دین، مذهب، دیدگاه و بیانگر ابعاد مختلف زندگی آن قوم است. در مجموع تفاوت در سنت‌های مربوط به باران‌خواهی در بین اقوام مورد بحث نشان‌دهنده نوع خرده فرهنگ‌هاست.

۵. نتیجه

آداب و رسوم و مراسم‌ها، آینه‌ای از فرهنگ، مذهب، احساسات، عواطف و اندیشه‌های یک قوم به‌شمار می‌رود. آیین‌های اقوام مانند اعتقادات و باورهای آن‌ها مجموعه تجربیات و تفکرات آن‌ها طی قرن‌هاست که به جامعه هویت می‌بخشد. از این رو، برای شناخت مردم هر قوم باید آیین‌های آن‌ها را بشناسیم تا با روش، نوع زندگی، تفکر و تمدن آن‌ها آشنا شویم. آیین طلب باران در شمار یکی از کهن‌ترین ارکان فرهنگ و تاریخ قومیت‌های ایرانی به حساب می‌آید که از گذشته تاکنون در مناطق مختلف ایران

آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی_____ امید وحدانی فر و همکار

به شیوه‌های متعدّد و باشکوه برگزار می‌شده است که اغلب آن‌ها از سنت‌های باقی‌مانده کهن سرچشمه می‌گیرند. چون باران در همه فرهنگ‌ها حائز اهمیت بوده؛ از این رو آیین‌های باران‌خواهی نیز در میان اقوام مختلف وجود داشته که تنوع آن‌ها در برخی از قومیت‌ها چشمگیر است. قومیت‌های مختلف استان خراسان شمالی در زمان مواجهه با خشک‌سالی و کم‌بارانی برای برطرف کردن این مشکل و درخواست طلب باران از خداوند از آیین‌های مختلفی بهره می‌گرفتند که در اصل نوعی تسکین روحی برای مردمان این خطه بوده است. حاصل بررسی آیین باران‌خواهی در بین اقوام مذکور نشان می‌دهد که تمامی آیین‌ها به صورت گروهی انجام می‌شده است، زنان و کودکان نقش برجسته‌تری نسبت به سایر افراد داشتند، زیرا کودکان، زنان یا اهالی در کوچه عروسک یا مترسک را حرکت می‌دادند و مردم روی آن‌ها آب می‌پاشیدند و دست‌روها آواز یا نیایش باران‌خواهی را به صورت دسته‌جمعی و با گویش خود زمزمه می‌کردند. اشتراک این آیین در بین اقوام مورد بحث عبارت بوده از انجام دادن مراسم دعا و نیایش به درگاه خدا؛ این عمل را که اغلب با قربانی و تسلیم پیشکش‌هایی همراه بوده باید موضوعی دانست که در میان همه اقوام مورد بحث رواج داشته است. حیواناتی مانند گاو یا گوسفند را به‌عنوان صدقه در میدان روستا، کنار چشمه و یا در مسجد قربانی می‌کردند و گوشت آن را بین نیازمندان تقسیم می‌کردند. در نذرگاه‌ها یا مساجد آتش نذری می‌پختند و بین اهالی روستا پخش می‌کردند. خارج از روستا و در منطقه بیابانی و خشک نماز طلب باران را به امامت فردی آگاه به مسائل دینی برپا می‌کردند. نکته مهم و مشترک این بوده تمام کسانی که این اعمال را انجام می‌دادند باور قلبی داشتند که خواسته‌شان مستجاب می‌شود. با بررسی برخی از آداب رایج در بین آیین طلب باران اقوام خراسان شمالی با موارد گوناگونی از شیوه زندگی، آداب و رسوم، سنت‌ها، عقاید

و باورهای مردمان این خطه از ایران آشنا شدیم. واژه‌ها و اصطلاحات به کار برده شده در اشعار باران‌خواهی یکی از وجوه تمایز اقوام مورد بحث بوده که در ضمن بررسی و معرفی آیین طلب باران با برخی از این واژه‌ها و اصطلاحات مربوط به هرگوش خراسان شمالی نیز آشنا شدیم. برخی از آداب و مناسک رایج در بین اقوام مذکور از سنت‌های باستانی حکایت دارد که نشان می‌دهد پای‌بندی به آداب و رسوم مربوط به طلب باران ارتباط عمیقی با گذشته‌های دور دارد.

پی‌نوشت‌ها

۱. خیدیر الیاس: تلفظ دیگری از «خضر الیاس»، ترکیبی از نام دو پیامبر مشهور است که این دو در فضای اسطوره‌ای گاهی تبدیل به شخصیتی واحد شده‌اند (ملکی احمدی، ۱۳۸۷، ص. ۱۲۱).
۲. این آیین در بین مردمان روستاهای قوچان برخلاف قوم تات خراسان شمالی که روی «چولی قزک» آب می‌پاشند، آن‌ها «با کاسه‌های پرآب به استقبال جوانانی که شعر طلب باران را می‌خواندند، می‌رفتند و کاسه آب را به روی افراد گروه می‌پاشند به طوری که لباس‌های اکثر آن‌ها خیس می‌شود» (میرنیا، ۱۳۶۹، ص. ۲۲۶).
۳. خشک آمد کِشتگاه من / در جوار کِشت همسایه. / گرچه می‌گویند: «می‌گریند روی ساحل نزدیک / سوگواران در میان سوگواران». / قاصد روزان ابری، داروگ! کی می‌رسد باران؟ ... (عظیمی، ۱۳۸۷، ص. ۵۹۱).

منابع

- احمدی ملکی، ر. (۱۳۷۸). سروده‌ها و تصنیف‌های باران‌خواهی و خورشیدخواهی در آذربایجان. شعر، ۲۵، ۱۲۱-۱۱۶.
- اسکندری، ح. (۱۳۸۱). *شبان‌های کویر (دفتری از افسانه‌های عامیانه جلگه سنخواست)*. مشهد: محقق.

- آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی..... امید وحدانی فر و همکار
- افشار، ح.، و شهریاری زاده، ی. (۱۴۰۱). بررسی تطبیقی آیین باران‌خواهی هدرسه و پرفورمنس بر اساس نظریه اجرا شکنز. *جستارنامه فرهنگ و هنر اسلامی*، ۲، ۸-۲۴.
- الیاده، م. (۱۳۷۲). *رساله در تاریخ ادیان*. تهران: سروش.
- امینی، ا. (۱۴۰۰). *سنخواست قدیم*. بجنورد: دُرّ قلم.
- انصاری نسب، ب. (۱۳۹۲). تحلیل نشانه‌شناختی آیین قبله دعا (طلب بارش باران) در قشم. *فرهنگ مردم ایران*، ۳۴، ۱۱۱-۱۲۹.
- باشگوز، ا. (۱۳۵۸). *مراسم تمنای باران و باران سازی در ایران*. ج ۱۹. ترجمه م.ح. باجلان فرخی. تهران: کتاب جمعه.
- بختیاری نسب، س. (۱۳۹۲). *آداب و رسوم منطقه شیبکوه فسا*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد ایران شناسی گرایش فرهنگ. بنیاد ایران‌شناسی.
- جباره ناصرو، ع.، و فضلی، ع. (۱۴۰۰). *اسطوره باروری و آیین‌های باران‌خواهی در لارستان*. *فرهنگ و ادبیات عامه*، ۴۲، ۱-۳۳.
- جعفری، ا. (۱۳۹۸). *آیین نذر در خراسان شمالی*. مشهد: پرثوآ.
- خلعتبری لیمایی، م. (۱۳۹۴). *آیین‌های باران‌خواهی و آفتاب‌خواهی در فرهنگ عامه*. تهران: طهوری.
- ذبیح‌نیا عمران، آ.، و احمدی گوهری، ف. (۱۳۹۷). *سیر تطوّر مراسم باران‌خواهی در منطقه دشت خاک زرند*. *مطالعات ایرانی*، ۳۳، ۱۱۵-۱۳۱.
- ذوالفقاری، ح. (۱۳۹۴). *زبان و ادبیات عامه مردم*. تهران: سمت.
- رجبی، محمود و همکاران. (۱۳۷۸). *تاریخ تفکر اجتماعی در اسلام*. تهران: سمت.
- رفیع‌فر، ج.، و کماللو، خ. (۱۳۹۳). *بررسی آیین حنابندان از دیرباز تاکنون*. *فرهنگ و ادبیات عامه*، ۴، ۲۷-۵۳.

دوماهنامه فرهنگ و ادبیات عامه _____ سال ۱۲، شماره ۵۹، آذر و دی ۱۴۰۳

شکورزاده، ا. (۱۳۶۶). عقاید و رسوم مردم خراسان (به انضمام اشعار و لغات و امثال و افسانه ها و دعاها و معماها). تهران: بنیاد فرهنگ.

عابدی، ز.، و فیاضی، م. (۱۳۹۳). زبانشناسی فرهنگی با نگاهی به آیین ازدواج در دو منطقه تات‌نشین رویین اسفراین و لویه رودبار. مجموعه مقالات سیزدهمین گردهمایی انجمن ترویج زبان و ادب فارسی، ۴۸۰۵-۴۸۲۱.

عظیمی، م. (۱۳۸۷). پادشاه فتح: نقد و تحلیل و گزیده اشعار نیما یوشیج. تهران: سخن.
فضلی، ع. (۱۴۰۰). اسطوره باروری و باران‌خواهی در لارستان. فرهنگ و ادبیات عامه، ۴۲، ۱-۱۹.

گلی، ا. (۱۳۶۶). بررسی تاریخ ترکمن. تهران: علم.
مرادخانی، ص.، و قبادی، پ. (۱۳۹۰). آیین سوگواری در ایل کاکاوند. فرهنگ مردم ایران، ۲۶، ۹۳-۱۲۰.

محمودی، خ.، و باصری، ش. (۱۳۹۶). سوگواران سفیدپوش (بررسی ریشه سفیدپوشی در سوگواری‌های تاریخ بیهقی). زبان و ادب فارسی، ۲۳۶، ۱۸۹-۲۱۵.
مشهدی نوش‌آبادی، م. (۱۴۰۰). تحلیل دین‌شناختی و اسطوره‌شناختی آیین ایرانی قربانی گاو در اسفنجان. ادیان و عرفان، ۲، ۴۲۵-۴۵۱.

مشیری، ژ. (۱۳۹۲). مراسم طلب باران در حوزه کویری ایران. انسان‌شناسی، ۱۹، ۱۱۸-۱۳۸.
موسوی بجنوردی، ک. (۱۳۹۳). دانشنامه فرهنگ مردم ایران. ج ۲. تهران: مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی.

میرحیدری، م. (۱۳۹۶). آیین چمر؛ آیینی به جای مانده از سوگ سیاوشان. فرهنگ مردم ایران، ۵۰-۵۱، ۹۹-۱۱۹.

میرنیا، ع. (۱۳۶۹). فرهنگ مردم. تهران: پارسا.

هدایت، ص. (۱۳۷۹). فرهنگ عامیانه مردم ایران. تهران: چشمه.

مصاحبه‌شوندگان

آیین طلب باران در بین اقوام استان خراسان شمالی..... امید وحدانی فر و همکار

- اسعدی، ح. متولد ۱۳۴۷. ساکن کُرف. دکتری زبان و ادبیات فارسی. فرهنگی بازنشسته.
- با عصمت، م. متولد ۱۳۵۴. ساکن گیفان. کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی. فرهنگی.
- تاتار، م. متولد ۱۳۲۰. ساکن صفی‌آباد. بی‌سواد. خانه‌دار.
- جعفری، ف. متولد ۱۳۱۷. ساکن عرب. بی‌سواد. خانه‌دار.
- داورپناه، ج. متولد ۱۳۳۹. ساکن بجنورد. فوق دیپلم. بازنشسته شهرداری.
- رحیم‌زاده، ع. متولد ۱۳۳۴. ساکن ینگه‌قلعه. کارشناسی. نظامی.
- رستمی، م. متولد ۱۳۴۰. ساکن کسبایر. دیپلم. بازنشسته پتروشیمی.
- روشان، ح. متولد ۱۳۵۵. ساکن بجنورد. دکتری زبان و ادبیات فارسی. شاعر و پژوهشگر.
- رهنما، ن. متولد ۱۳۴۴. ساکن تازه‌یاب. کارشناسی زبان و ادبیات فارسی. فرهنگی بازنشسته.
- صفرزاده، ح. متولد ۱۳۴۴. ساکن جربت. دکتری زبان و ادبیات فارسی. هیئت علمی بازنشسته.
- عبدی م. متولد ۱۳۵۰. ساکن سنخواست. کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی. فرهنگی.
- مهرنیا، ق. متولد ۱۳۲۴. ساکن بجنورد. دیپلم. پژوهشگر حوزه فرهنگ و ادبیات عامه.

References

- Abedi, Z., & Fayazi, M. (2014). *Cultural linguistics of marriage in two Tat areas of Ruyin Esfarayen and Lavieh Roudbar*. Collected Papers in the 13th Conference of Farsi Language and Literature, 4805-4821.
- Afshar, H., & Shahriari Zadeh, Y. (2022). A comparative study of Hedreseh rain pray and performance based on Schecner theory of performance. *Essays on Culture and Islamic Art*, 2, 8-24.
- Ahmadi Maleki, R. (1999). Songs and Tasnifs of rain pray and sun pray in Azarbaijan. *Poetry*, 25, 116-121.
- Amini, A. (2021). *Old Senkhast*. Doreh Ghalam.
- Ansari Nasab, B. (2013). A semiotic analysis of rain pray ritual in Qeshm. *Culture of Iranian People*, 34, 111-129.
- Azimi, M. (2008). *The king of conquest: criticism and analysis of some selected poems of Nima Youshij*. Sokhan.

- Bakhtiari Nasab, S. (2013). *The custom and tradition of Shibkouh Fesa area*. A Master's Thesis of Iranology. The Institute of Iranology.
- Bashgooz, E. (1979). *The ritual of rain pray and rain making in Iran* (translated into Farsi by M. H. Bajelan). Ketab Jomeh.
- Eliade, M. (1993). *A thesis on the history of religions*. Soroush.
- Eskandari, H. (2002). *Nights of desert (a book on the folk myths of Senkhast area)*. Mohaghegh.
- Fazli, A. (2021). The myth of fertilization and rain pray in Larestan. *Culture and Folk Literature*, 42, 1-19.
- Goli, E. (1987). *Analyzing the history of Turkeman*. Elm.
- Hedayat, S. (2000). *The folk culture of Iranian people*. Cheshmeh.
- Jabareh Nasero, A., & Fazli, A. (2021). The myth of fertilization and rain pray in Larestan. *Culture and Folk Literature*, 42, 1-33.
- Jafari, E. (2019). *The tradition of votive in northern Khorasan*. Persoa.
- Khalatbari Limaki, M. (2015). *The ritual of rain pray and sun in folk culture*. Tahoori.
- Mahmoudi, Kh., & Baseri, Sh. (2017). White wearing mourners (analyzing the roots of white wearing in mourning of Beihaghi history). *Farsi Language and Literature*, 236, 189-215.
- Mashhadi Noosh Abadi, M. (2021). A theological and mythological analysis of cow sacrificing ritual in Esfanjan. *Religions and Mystics*, 2, 425-451.
- Mirheidari, M. (2017). Chamar ritual: a remnant of Siavashan mourning. *Culture of Iranian People*, 50-51, 99-119.
- Mirnia, E. (1980). *Culture of people*. Parsa.
- Moradkhani, S., & Ghobadi, P. (2021). The ritual of mourning in Kakavand tribe. *Culture of Iranian People*, 26, 93-120.
- Moshiri, Zh. (2013). The ritual of rain pray in desert areas of Iran. *Anthropology*, 19, 118-138.
- Mousavi Bojnourdi, K. (2014). *A dictionary of Iranian culture*. The Center of Encyclopedia of Great Islam.
- Rafifar, J., & Kamalou, Kh. (2014). An analysis of Hanabandan ritual since the ancient time. *Culture and Folk Literature*, 4, 27-53.
- Rajabi, M., et al. (1999). *A history of social thought in Islam*. Samt.
- Shakourzadeh, E. (1987). *Beliefs and customs of Khorasan people: poems, vocabulary, stories, myths, prayers, and riddles*. Bonyan Farhand.
- Zabihnia Omran, A., & Ahmadi Gohari, F. (2018). An anthology of rain pray ritual in desert area of Zarand. *Iranian Studies*, 33, 115-131.

Zolfaghari, H. (2015). *Language and folk literature of people*. Samt.

Interviewees

Asaadi, H., born in 1968, living in Korf, PhD of Persian Language and Literature, Retired.

Baesmat, M., born in 1975, living in Gifan, MA of Persian Language and Literature, teacher.

Tatar, M., born in 1941, living in Safiabad, illiterate, housewife.

Jafari, F., born in 1938, Arab, illiterate, housewife.

Davarpanah, J., born in 1960, living in Bojnourd, Diploma, retired from municipality.

Rahimzadeh, A., born in 1955, living in Bange Ghale, BA, military staff.

Rostami, M., born in 1961., living in Kasbayer, Diploma, retired from petrochemical Co.

Roshan, H., born in 1971., living in Bojnourd, PhD of Persian Language and Literature, poet and researcher.

Rahnama, N., born in 1965, living in Tazeyab, BA of Persian Language and Literature, retired teacher.

Safarzadeh, H., born in 1965, living in Jarit, PhD of Persian Language and Literature, retired faculty.

Abdi, M., born in 1971, living in Sankhast, MA of Persian Language and Literature, teacher.

Mehrnia, Gh., born in 1945, living in Bojnourd, Diploma, researcher in culture and folk literature.

